

Naučno veće Instituta za filozofiju i društvenu teoriju na sednici od 25. novembra 2019. godine, donosi sledeći

ETIČKI KODEKS INSTITUTA ZA FILOZOFIJU I DRUŠTVENU TEORIJU UNIVERZITETA U BEOGRADU

Predmet i ciljevi

Član 1

Etički kodeks Instituta za filozofiju i društvenu teoriju Univerziteta u Beogradu (u daljem tekstu: Institut) utvrđuje načela dobre naučno-istraživačke prakse, prava i obaveze istraživača.

Cilj Etičkog kodeksa je očuvanje dostojanstva profesije i razvijanje i unapređivanje etike istraživačkog rada putem usmeravanja istraživača u profesionalnom i javnom delovanju.

Etičkim kodeksom uređuju se standardi postupanja u naučno-istraživačkom radu, čuvanje dokumentacije i podataka, način formiranja i nadležnost Etičkog odbora, postupak davanja mišljenja o usklađenosti istraživačkog projekta ili dela istraživačkog projekta sa načelima dobre naučno-istraživačke prakse i vršenja nadzora nad poštovanjem etičkih pravila tokom njihove realizacije i postupak za utvrđivanje i sankcionisanje povreda utvrđenih etičkih pravila i standarda.

Primena ovog Etičkog kodeksa pretpostavlja dobru nameru i pošteno rasuđivanje.

Smernice za obezbeđenje dobre naučno-istraživačke prakse

Član 2

Osnovna načela

Institut u svome delovanju primenjuje načela akademske slobode i slobode istraživanja akademske izvrsnosti, poštenja, nepovredivosti ljudskog dostojanstva, uzajamnog uvažavanja, lične odgovornosti i odgovornosti institucije.

Zadatak istraživača Instituta je da čuvaju ugled i dostojanstvo svoje profesije i Instituta, te da se odgovorno i u skladu s najvišim etičkim standardima odnose prema učesnicima istraživanja, ostalim članovima akademske zajednice i javnosti.

Odredbe Etičkog kodeksa primenjuju se na sve koji učestvuju u istraživačkom radu i delovanju Instituta.

Član 3 **Odnos prema kolegama**

Istraživači Instituta dužni su da poštuju i štite lični i profesionalni integritet svojih kolega i saradnika i da se odnose prema njima bez predrasuda, ne diskriminišući ih po bilo kojoj osnovi.

Nedopustiva je bilo koja forma uznemiravanja, kao i direktno ili indirektno uslovljavanje i prisila prema drugoj osobi koja je odbila ili prijavila takvu vrstu ponašanja. Neprihvatljivo je i zanemarivanje prijava bilo kog oblika uznemiravanja u smislu odgađanja ili neistraživanja prijavljenih slučajeva.

Mentorski odnos mora počivati na uzajamnom uvažavanju i poštovanju intelektualnog vlasništva i drugih prava ostvarenih tokom naučnog rada u okviru tog odnosa, bez iskorišćavanja nadređenosti mentorskog položaja.

Član 4 **Odnos prema instituciji**

Istraživači Instituta dužni su, u svom naučnom i stručnom radu, u ispunjavanju svih preuzetih obaveza prema Institutu kao poslodavcu, te u međusobnom odnosu, da se ponašaju odgovorno, pošteno i savesno, pridržavajući se najviših etičkih standarda.

Svaki istraživač je dužan da poznaje Statut i druge normative akte Instituta.

U ispunjavanju svih svojih obaveza prema Institutu, kao i drugim licima, istraživači su dužni da izbegavaju sukob interesa. Sukob interesa je situacija u kojoj istraživač u ispunjavanju obaveza prema Institutu, dolazi u priliku da pogoduje sebi odnosno svojim ličnim interesima, a nauštrb interesa Instituta.

Nužno je da se svaki sukob interesa podnese na uvid i procenu instituciji, da bi te pojave mogle da se, u razumnoj meri, izbegnu i nadziru.

Član 5 **Odnos prema okruženju (javnosti)**

U odnosu prema okruženju (javnosti) istraživači učestvuju u društvenom životu ne narušavajući ugled Instituta.

U svim javnim nastupima od istraživača Instituta se očekuje da ne narušavaju ugled Instituta te da ne dovode javnost u zabludu predstavljanjem sopstvenih gledišta kao službenih stavova Instituta.

Istraživač postupa profesionalno i nepristrasno prema zainteresovanoj javnosti.

Član 6

Odnos prema istraživačkom radu

Naučni i stručni rad istraživača Instituta sprovodi se u skladu s najvišim etičkim standardima, međunarodno prihvaćenim standardima naučno-istraživačke odgovornosti, te najvišim standardima naučne čestitosti i kolegijalnosti, kojima se pretpostavlja:

1. da su istraživači Instituta kompetentni u području svoga rada i da se naučna istraživanja i objavljivanje rezultata naučnih istraživanja sprovode u skladu s najvišim etičkim i naučnim standardima;
2. da se međusobni odnosi istraživača Instituta zasnivaju na uzajamnom poštovanju, poverenju, saradnji i razmeni mišljenja i informacija o svim stručnim i naučnim pitanjima, te da svi istraživači imaju pravo na jednak pristup relevantnim informacijama i upotrebi javno finansirane opreme i materijala;
3. da se građa koja se prikupila u naučnim istraživanjima čuva, obrađuje i koristi tako da se spreči gubitak i uništenje građe, kao i pristup neautorizovanih lica, razotkrivanje poverljivih i tajnih podataka ili moguće zloupotrebe najmanje tokom 10 godina od završetka istraživanja, te da će nakon objavljivanja rezultata istraživanja sva građa biti dostupna na uvid, u razumnim okvirima;
4. da je sva obrada podataka proizašlih iz istraživanja verodostojna i u skladu sa naučnom metodologijom, i da objavljeni rezultati istraživanja i interpretacija građe ni u najmanjoj meri ne sadrže izmišljene, krivotvorene ili plagirane podatke, ideje, postupke ili navode;
5. da autori i koautori objavljenih naučnih radova mogu braniti njihov intelektualni sadržaj, te da su učestvovali u razvoju ideje i/ili izradi koncepcije i/ili metodologije istraživanja; u prikupljanju i/ili obradi i/ili interpretaciji podataka; te u pisanju i/ili reviziji teksta naučnog rada;
6. da se u objavljenim naučnim radovima na odgovarajući način navode svi izvori podataka koje su prikupile, interpretirale i objavile druge osobe, grupe ili institucije, te da se spominje učešće u istraživanju osoba koje su mu značajnije doprinele, a nisu autori naučnog rada;
7. da se u skladu s dobrom praksom autorstvo naučnog rada ne poklanja, da se ne navodi autorstvo osobe koja za to nije dala svoj pristanak, niti da se iz popisa autora isključuje osoba koja ispunjava uslove koautorstva;
8. da se jedan naučni rad ne objavljuje više no jednom (osim uz izričito odobrenje redakcije publikacije i uz naznaku publikacije u kojoj je prvobitno objavljen), da se rukopis naučnog rada ne šalje istovremeno na recenziju ili objavljivanje u više od jedne naučne publikacije, da se o stanju sopstvenih radova („u štampi“ ili „prihvaćen za objavljivanje“) ne izveštava iskrivljeno i neistinito, te da se izvori i literatura u naučnom radu ne navode namerno pogrešno;
9. da se sav stručni i naučni rad obavlja u skladu s najvišim ekološkim normama, u skladu sa propisima Republike Srbije.

Član 7

Osnovna etička načela u odnosu prema ispitanicima

Osnovna etička načela u odnosu prema ispitanicima obuhvataju sledeće:

1. pribavljanje validne saglasnosti ispitanika;
2. nenarušavanje bezbednosti i zaštita dostojanstva učesnika istraživanja;
3. upoznavanje ispitanika i/ili lica/ustanova sa svim relevantnim informacijama o istraživanju pre nego što daju saglasnost za učestvovanje u istraživanju;
4. zaštitu privatnosti i podataka o ličnosti ispitanika;
5. poštovanje odluke ispitanika da u bilo kom trenutku odustane od daljeg učestvovanja u istraživanju, u kom slu
6. aju je istraživač dužan da, izbriše sve podatke koji se na ovo lice odnose, a sakupljeni su u dotadašnjem toku istraživanja;
7. ukoliko bi precizno obaveštavanje ispitanika o nekom aspektu istraživanja ugrozilo metodološke kvalitete istraživanja, istraživač je dužan da preduzme sledeće: da dokaže kako alternativna procedura nije raspoloživa; da dokaže kako su ispitanici o svemu ostalom dovoljno obavešteni; da navedene dokaze iznese pred Etički odbor i dobije njegovu saglasnost; da se posluži uopštenijim ili tautološkim objašnjenjima umesto obmanjivanjem;
8. istraživač ne sme metodom posmatranja narušavati privatnost i sferu intime ispitanika; u načelu, posmatranje bez dobijene saglasnosti dozvoljeno je u onim okolnostima gde posmatrani obično očekuje da može biti posmatran od nepoznatih osoba, ali i tada se naknadno mora pribaviti validna saglasnost ukoliko se vrši trajno beleženje (neanonimnih) podataka; ukoliko ispitanik odbije davanje saglasnosti i zahteva brisanje zabeleženih podataka, istraživač je dužan da takvom zahtevu udovolji;
9. istraživač koji zauzima položaj nosioca istraživačkog projekta ili glavnog zaduženog za istraživanje deli odgovornost sa saradnicima koji učestvuju u sprovođenju istraživanja;
10. u slučaju ispitanika mlađih od 14 godina ili ispitanika iz osetljivih grupa koje ne mogu da daju validnu saglasnost, pored njihovog pristanka za učešće u istraživanju, potrebna je i saglasnost zakonskog zastupnika i to u pisanoj formi.
11. pretpostavka za sprovođenje neposrednog istraživanja sa decom je poznavanje razvojnih procesa; istraživanja sa decom mogu se sprovoditi isključivo pod vođstvom (mentorstvom) i nadzorom iskusnih istraživača i pod uslovima koji vode računa o telesnoj, emocionalnoj i opštoj psihološkoj sigurnosti dece; postupci istraživanja moraju biti prilagođeni uzrastu i zrelosti deteta.
12. istraživanja sa decom i osetljivim grupama se ne mogu sprovoditi bez prethodnog dobijanja odobrenja Etičkog odbora.

Obrazovanje, nadležnost i postupanje Etičkog odbora

Član 8

Obrazovanje Etičkog odbora

Etički odbor je samostalno i nezavisno stručno telo Instituta, koje se stara o poštovanju Etičkog kodeksa Instituta.

Etički odbor ima 5 (pet) članova. Članove Etičkog odbora imenuje Naučno veće Instituta na period od tri godine uz mogućnost ponovnog imenovanja.

Članovi Etičkog odbora imenuju se iz reda istraživača sa naučnim zvanjem zaposlenih na Institutu. Predsednika Etičkog odbora biraju članovi Etičkog odbora između sebe.

Član 9

Nadležnosti Etičkog odbora

Etički odbor ima sledeće nadležnosti:

1. razmatra etički aspekt predloženog istraživačkog projekta ili dela istraživačkog projekta i daje mišljenje o njegovoj usklađenosti sa načelima dobre naučno-istraživačke prakse predviđenim ovim Etičkim kodeksom;
2. vrši nadzor nad poštovanjem etičkih pravila tokom realizacije istraživačkog projekta ili dela istraživačkog projekta za koje je prethodno dato pozitivno mišljenje o njegovoj usklađenosti sa načelima dobre naučno-istraživačke prakse;
3. stara se o sprovođenju standarda predviđenih Etičkim kodeksom;
4. vodi postupak za utvrđivanje povreda Etičkog kodeksa i predlaže odgovarajuće mere;
5. razmatra sva ostala etička pitanja koja se odnose na naučno-istraživački rad Instituta.

Član 10

Postupanje Etičkog odbora

Etički odbor se sastaje po potrebi.

Sednice saziva i njima rukovodi Predsednik Etičkog odbora. Sednice mogu biti održane i elektronskim putem.

Etički odbor može da daje mišljenje ako su prisutni svi članovi. Za davanje mišljenja potrebna je većina glasova članova Etičkog odbora.

Članovi Etičkog odbora ne primaju novčanu nadoknadu za učešće u radu Etičkog odbora.

Članovi Etičkog odbora dužni su da se u radu pridržavaju pravila i standarda predviđenih Etičkim kodeksom i da sve informacije i dokumentaciju u vezi sa poslovima Etičkog odbora tretiraju na poverljiv način i ne iznose je trećim licima.

Etički odbor podnosi pisani izveštaj o svom radu Naučnom veću Instituta do kraja februara svake kalendarske godine za prethodnu kalendarsku godinu.

Član 11

Postupak davanja mišljenja o usklađenosti istraživačkog projekta ili dela istraživačkog projekta sa načelima dobre naučno-istraživačke prakse

Postupak davanja mišljenja o usklađenosti istraživačkog projekta ili dela istraživačkog projekta sa načelima dobre naučno-istraživačke prakse pokreće se podnošenjem prijave za davanje mišljenja o usklađenosti istraživačkog projekta ili dela istraživačkog projekta sa načelima dobre naučno-istraživačke prakse koja su utvrđena ovim Etičkim kodeksom.

Prijavu za davanje mišljenja o usklađenosti istraživačkog projekta ili dela istraživačkog projekta sa načelima dobre naučno-istraživačke prakse podnosi istraživač zaposlen u Institutu kada je rukovodilac ili glavni istraživač na projektu za čiju realizaciju se traži mišljenje Etičkog odbora.

Istraživač zaposlen u Institutu može, izuzetno, da podnese prijavu za davanje mišljenja o usklađenosti istraživačkog projekta ili dela istraživačkog projekta sa načelima dobre naučno-istraživačke prakse na kome je angažovan kao saradnik, a rukovodilac ili glavni istraživač nije zaposlen u Institutu. Ovo je dozvoljeno ukoliko rukovodilac ili glavni istraživač na projektu ne mogu da podnesu prijavu za davanje mišljenja o usklađenosti istraživačkog projekta sa načelima dobre naučno-istraživačke prakse Etičkom odboru ili drugom telu organizacije ili ustanove u kojoj rade jer takvo telo ne postoji.

Prijava za davanje mišljenja o usklađenosti istraživačkog projekta ili dela istraživačkog projekta sa načelima dobre naučno-istraživačke prakse podnosi se Etičkom odboru na odgovarajućem obrascu, koji kao Prilog 1 čini sastavni deo ovog Etičkog kodeksa (Prilog 1).

Članovi Etičkog odbora razmotriće podnetu prijavu u sednici i dati mišljenje o usklađenosti istraživačkog projekta ili dela istraživačkog projekta sa načelima dobre naučno-istraživačke prakse, odnosno sa profesionalnim postupanjem i etičkim standardima naučno-istraživačkog rada predviđenih Etičkim kodeksom.

Prilikom odlučivanja o podnetoj prijavi za davanje mišljenja o usklađenosti istraživačkog projekta ili dela istraživačkog projekta sa načelima dobre naučno-istraživačke prakse, članovi Etičkog odbora će se rukovoditi elementima sadržanim u Recenzentskom obrascu, koji kao Prilog 2 čini sastavni deo ovog Etičkog kodeksa (Prilog 2).

Po potrebi, rukovodilac istraživačkog projekta ili istraživači koji su angažovani na njemu mogu da budu pozvani na sastanak Etičkog odbora da bi se obezbedile dodatne informacije od značaja za davanje mišljenja o usklađenosti istraživačkog projekta ili dela istraživačkog projekta sa načelima dobre naučno-istraživačke prakse.

Etički odbor će dati mišljenje po podnetoj prijavi najkasnije u roku od 15 dana od dana podnošenja prijave za davanje mišljenja o usklađenosti istraživačkog projekta ili dela istraživačkog projekta sa načelima dobre naučno-istraživačke prakse.

Mišljenjem Etičkog odbora može se dati jedna od tri predviđene ocene:

1. istraživački projekat je u skladu sa načelima dobre naučno-istraživačke prakse;
2. istraživački projekat zahteva dodatne izmene i ponovno podnošenje prijave Etičkom odboru na razmatranje; i
3. istraživački projekat nije u skladu sa načelima dobre naučno-istraživačke prakse.

O datom mišljenju predsednik Etičkog odbora obaveštava podnosioca prijave u pisanoj formi, najkasnije u roku od 5 dana od dana davanja mišljenja na sednici Odbora.

U izuzetnim slučajevima, kada je neophodno hitno razmatranje istraživačkog projekta, o čemu odlučuje predsednik Etičkog odbora, predsednik Etičkog odbora će poslati članovima Etičkog odbora celokupnu dokumentaciju putem elektronske pošte i ostaviće im tri dana za odgovor. Predsednik Etičkog odbora daće mišljenje na osnovu komentara članova Etičkog odbora, uz obavezu da im se na sledećem sastanku detaljno izlože razlozi za hitnu proceduru, kao i samo mišljenje koje je dato.

Član 12

Nadzor nad poštovanjem etičkih pravila tokom realizacije istraživačkog projekta ili dela istraživačkog projekta

Etički odbor vrši nadzor nad poštovanjem etičkih pravila tokom realizacije istraživačkog projekta ili dela istraživačkog projekta za koji je prethodno dato pozitivno mišljenje o njegovoj usklađenosti sa načelima dobre naučno-istraživačke prakse.

Prijavu po ovoj osnovi može da podnese bilo koji istraživač Instituta, učesnik istraživanja ili saradnik na istraživanju.

Nadzor nad poštovanjem etičkih pravila tokom realizacije istraživačkog projekta ili dela istraživačkog projekta vrši se u slučaju podnošenja prijave Etičkom odboru o postojanju sumnje da je došlo do kršenja načela dobre naučno-istraživačke prakse tokom realizacije istraživačkog projekta ili dela istraživačkog projekta za koji je Etički odbor prethodno dao pozitivno mišljenje o njegovoj usklađenosti sa načelima dobre naučno-istraživačke prakse.

Postupajući po prijavi, Etički odbor će tražiti od rukovodioca istraživačkog projekta da se izjasni o navodima podnete prijave i da dostavi izveštaje o realizaciji istraživačkog projekta, koji treba da uključe informacije o negativnim događajima prilikom realizacije istraživačkog projekta ili modifikacijama istraživanja do kojih je došlo.

Ukoliko se u postupanju po prijavi, prilikom vršenja nadzora nad poštovanjem etičkih pravila tokom realizacije istraživačkog projekta ili dela istraživačkog projekta, utvrdi da se ne poštuju

etička pravila i načela dobre naučno-istraživačke prakse, Etički odbor može da da mišljenje o suspendovanju ili povlačenju prethodno datog mišljenja o usklađenosti istraživačkog projekta ili dela istraživačkog projekta sa načelima dobre naučno-istraživačke prakse.

Etički odbor će o svom mišljenju bez odlaganja obavestiti rukovodioca istraživačkog projekta u pisanoj formi.

Član 13

Postupak utvrđivanja povrede Etičkog kodeksa

U slučaju nepoštovanja načela dobre naučno-istraživačke prakse, prava i obaveze istraživača propisanih Etičkim kodeksom sprovodi se postupak utvrđivanja povrede Etičkog kodeksa na način i po postupku koji je utvrđen ovim aktom.

Istraživači zaposleni u Institutu dužni su da o svakom saznanju za nepoštovanje etičkih pravila propisanih ovim aktom bez odlaganja obaveste Etički odbor, uz obrazloženje i navođenje dokaza kojima raspolaže. Prijavu Etičkom odboru mogu podneti i druga lica, ukoliko postoji sumnja u neetičko ponašanje istraživača Instituta.

Etički odbor pokreće postupak za utvrđivanje postojanja povrede Etičkog kodeksa najkasnije u roku od 15 dana od dana prijema obaveštenja.

Licu za koje se sumnja da je prekršilo etička pravila propisana ovim aktom upućuje se obaveštenje o pokrenutom postupku za utvrđivanje povrede Etičkog kodeksa, kao i o činjenicama i dokazima koji ukazuju na postojanje sumnje da je došlo do povrede Etičkog kodeksa.

Lice za koje postoji sumnja da je prekršilo etička pravila propisana ovim aktom može da se izjasni o tome u roku od 15 dana od dana prijema obaveštenja iz stava 3 ovog člana.

Identitet lica koje je obavestilo Etički odbor o saznanju za nepoštovanje Etičkog kodeksa ne otkriva se bez njegove izričite saglasnosti licu za koje postoji sumnja da je prekršilo etička pravila propisana ovim aktom.

Nakon proteka roka iz stava 4 ovog člana, Etički odbor, na sednici koju saziva Predsednik Odbora, razmatra slučaj, ispituje osnovanost sumnje, utvrđuje da li su prekršena etička pravila propisana ovim aktom i daje svoje mišljenje za dalje postupanje u konkretnom slučaju.

Ukoliko Etički odbor većinom glasova utvrdi da nema dokaza da je došlo do povrede Etičkog kodeksa, postupak se obustavlja.

Ukoliko se većinom glasova članova Etičkog odbora utvrdi da postoji povreda Etičkog kodeksa, Etički odbor daje mišljenje sa predlogom preduzimanja odgovarajućih mera.

Član 16

Čuvanje i obezbeđenje dokumentacije i podataka

O svim naučnim istraživanjima vodi se kompletna evidencija (zapisnici, dnevnici rada, anketni listovi, protokoli i slično), koja ima dokumentacioni karakter.

Ovi dokumenti se čuvaju najmanje 10 godina na određenom mestu kod rukovodioca radne grupe ili kod lica koje se za to posebno imenuje.

Primarni podaci koji su osnova za objavljivanje naučnih publikacija čuvaju se najmanje 10 godina na odgovarajućim medijumima (CD i slično) i u zapisima.

Završne odredbe

Član 17

Istraživači su dužni da se upoznaju sa sadržajem Etičkog kodeksa i da potpišu izjavu o prihvatanju načela dobre naučno-istraživačke prakse i etičkog postupanja, koji su postavljeni ovim aktom.

Nakon stupanja u radni odnos zaposlenom licu će biti data kopija Etičkog kodeksa.

Član 18

Svi izrazi korišćeni u ovom Etičkom kodeksu, koji se odnose na fizička lica, a dati su u muškom rodu, tumače se na način da obuhvataju i osobe ženskog pola.

Predsednik Naučnog veća

dr Željko Radinković